

Sf. GRIGORIE de Nazianz

Imnuri către
Dumnezeu

CUVÂNTĂRI, RUGĂCIUNI ȘI
POEME ÎNĂLȚĂTOARE

Traducere din limba greacă, studii și note:

PR. DR. GHEORGHE TILEA

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

SCURTĂ NOTĂ BIOGRAFICĂ	7
------------------------	---

CUVÂNTĂRI LA PRAZNICE ÎMPĂRĂTEȘTI

NOTĂ INTRODUCTIVĂ	13
CUVÂNTARE LA ARĂTAREA LUI DUMNEZEU SAU LA NAȘTEREA MÂNTUITORULUI	23
CUVÂNTARE LA SFINTELE LUMINI	43
CUVÂNTARE LA SFINTELE PAȘTI	65
CUVÂNTARE LA CINCIZECIME	99
CUVÂNTARE LA SFINTELE PAȘTI ȘI DESPRE ZĂBAVĂ	119

POEME DOGMATICE

NOTĂ INTRODUCTIVĂ	127
I. DESPRE TATĂL	135
II. DESPRE FIUL	139
III. DESPRE DUHUL	145
IV. DESPRE LUME	151
V. DESPRE PROVIDENȚĂ	157
VI. TOT DESPRE PROVIDENȚĂ	161
VII. DESPRE EXISTENȚELE CUGETĂTOARE	167
VIII. DESPRE SUFLET	173
IX. DESPRE TESTAMENTE ȘI DESPRE ARĂTAREA LUI HRISTOS	181
X. CONTRA LUI APOLINARIE, DESPRE ÎNTRUPARE	187
XI. DESPRE ÎNTRUPARE	191
XII. DESPRE CĂRȚILE AUTENTICE ALE SCRIPTURII INSUFLATE DE DUMNEZEU	193

XIII. PATRIARHII FII AI LUI IACOV	195
XIV. PLĂGILE EGIPTULUI	197
XV. DECALOGUL LUI MOISE	199
XVI. DESPRE MINUNILE PROFETULUI ILIE ȘI CELE ALE PROFETULUI ELISEI	201
XVII. INSCRIPȚIA DE LA TEMPLUL LUI ILIE, CHEMAT „ CASA VĂDUVEI ”	203
XVIII. DESPRE SPIȚA NEAMULUI LUI IISUS	205
XIX. CEI DOISPREZECE UCENICI AI LUI HRISTOS	211
XX. MINUNILE LUI HRISTOS DUPĂ MATEI	213
XXI. MINUNILE LUI HRISTOS DUPĂ MARCU	215
XXII. MINUNILE ACELUIAȘI DUPĂ LUCA	217
XXIII. MINUNILE ACELUIAȘI DUPĂ IOAN	219
XXIV. PARABOLELE ȘI ENIGMELE LUI HRISTOS	221
XXV. PARABOLELE LUI HRISTOS DUPĂ MARCU	223
XXVI. PARABOLELE LUI HRISTOS DUPĂ LUCA	225
XXVII. PARABOLELE CELOR PATRU EVANGHELIȘTI	227
XXVIII. FURTUNA POTOLITĂ DE HRISTOS	233
XXIX. IMN CĂTRE DUMNEZEU	235
XXX. IMN CĂTRE DUMNEZEU	237
XXXI. ALT IMN	239
XXXII. IMN DE SEARĂ	241
XXXIII. RUGĂCIUNE DE MULȚUMIRE	245
XXIV. ALTĂ RUGĂCIUNE DE MULȚUMIRE	247
XXXV. RUGĂCIUNE ÎNAINTE DE CITIREA SCRIPTURILOR	249
XXXVI. RUGĂCIUNE PENTRU BUNĂ CĂLĂTORIE	251
XXXVII. O ALTĂ RUGĂCIUNE DE BUNĂ CĂLĂTORIE	253
XXXVIII. O ALTĂ RUGĂCIUNE DE ACELAȘI FEL	255

SCURTĂ NOTĂ BIOGRAFICĂ

Sfântul Grigorie de Nazianz, supranumit Teologul, s-a născut în jurul anului 330, în Arianz, aproape de orașelul Nazianz din Capadocia. Tatăl său era păgân și făcea parte din secta iudaică a ipstarienilor (adoratorii celui Prea Înalt); se numea tot Grigorie și s-a botezat, la îndemnul pioasei lui soții, Nonna, în 325, iar în 329 ajunge episcop de Nazianz. Cultura profană Sf. Grigorie și-a făcut-o în Cezareea Capadociei, unde îl are coleg pe Sf. Vasile († 379). A studiat apoi în Cezareea Palestinei și în Alexandria Egiptului. Formația filosofică și-a făcut-o îndeosebi în Atena.

Începând cu anul 357 revine în patrie și se botează, iar după un an se retrage în singurătate, unde, alături de Sf. Vasile, studiază Scriptura și operele Părinților, se ocupă de grădinarit și alcătuiesc împreună un fel de antologie a operei lui Origen, cunoscută sub numele de *Filocalia*.¹ Dar despre acest moment îl voi lăsa pe cronicar² să istorisească:

„Din pricina potrivirii de caracter, [Sf. Grigorie și Sf. Vasile] s-au întovărășit. Cu greu s-ar putea spune cât de mult a câștigat fiecare dintre ei din această prietenie strânsă.

¹ Origen, *Filocalia: florilegiu alcătuit de Sf. Grigorie de Nazianz și Sf. Vasile cel Mare*, trad. Silvana Avram, Ed. Herald, București, 2022.

² Este vorba despre un alt Grigorie, probabil preot în Capadocia, care s-a ocupat de studiul operelor Sf. Grigorie de Nazianz, scriind despre acesta o amplă biografie. Varianta latină a acestei biografii a circulat în limba latină în secolul al X-lea. A se vedea textul integral tradus de Nicolae Donos în prefața la lucrarea: Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântări teologice*, trad. pr.dr. Gheorghe Tilea, Nicolae Barbu, Ed. Herald, București, 2022.

Pentru a lăsa deoparte amănuntele, voi spune că amândoi erau luminați de aceeași credință, erau însuflețiți de aceeași dragoste de virtute, mergeau pe același drum și, întocmai ca doi plugari, cu aceeași sânguință și cu același avânt arau și semănau ogorul înțelepciunii, culegând apoi rod îmbelșugat. Cât despre bărbăție și răbdare în necazuri, ei îi întreceau aproape pe toți; rămăneau statornici și-și păstrau cumpătul chiar când erau surprinși de întâmplări neașteptate, așa cum s-a întâmplat atunci când un cutremur de pământ a zguduit Grecia.

Încă de la vârstă fragedă se deprinseseră cu înfrânarea în mâncare, mulțumindu-se cu cele neapărat lipsă; disprețuiau cu totul orice părea lux în mâncare, punând de timpuriu capăt plăcerilor.

Ce să mai vorbesc despre castitatea lor, căci toată viața au rămas curați și sfinți înaintea lui Dumnezeu!”

În anul 361, în ziua de Crăciun, Sf. Grigorie este hirotonit preot, dar se refugiază la Sf. Vasile, cu care împrejurare scrie tratatul *Despre fugă* sau „despre preoție”. Revine apoi și este așezat în fruntea Sasimei, ca episcop, dar nu ocupă scaunul efectiv, din cauza episcopului Antim al Tianei, care ține orașul ocupat militarmente. După împăcarea Sf. Vasile cu Antim, Sf. Grigorie rămâne fără jurisdicție și revine lângă tatăl său, pentru a-l ajuta în conducerea Bisericii din Nazianz. După aceea se retrage iarăși în Seleucia, fiindcă vedea că nu se mai procedează la o nouă alegere pentru el.

Totuși o nouă alegere are loc. Astfel, în anul 379 episcopii ortodocși din Tracia îl aduc pe Sf. Grigorie ca episcop al Constantinopolului, împotriva episcopului eumoiian Demofil, mai ales că murise împăratul arian Valens (364-378). În Constantinopol toate bisericile erau în mâna arienilor. De aceea, Sf. Grigorie se așază în casa unei rude, unde se afla și o

capelă, și aici rostește cele cinci *Cuvântări despre Dumnezeu*¹, care aveau să-l facă celebru, atât pe el, cât și acest loc, care mai apoi va fi renumita Biserică Anastasia.

Dar, începând cu 380, apar marile necazuri. Astfel, se vede chemat în fața tribunalului, ca instigator și autor al tulburărilor sângeroase care au avut loc între ortodocși și arieni cu prilejul rostirii acestor cuvântări. Un alt necaz îi vine de la prietenul său, Maxim, filosof cinic, venit din Egipt. Acesta, asigurându-se de asentimentul episcopului Petru al Alexandriei, vrea să ia locul Sf. Grigorie, dar este surprins de ortodocși chiar în noaptea când era consacrat episcop, prilej ce dă naștere unui conflict. Pentru toate acestea, Sf. Grigorie se hotărăște să părăsească orașul, dar este împiedicat, poporul vociferând, după cum ne informează el însuși în *Carmen de vita sua*, versul 1100: „Dacă pleci, tu iei cu tine Treimea”.

Odată cu venirea lui Teodosie ca împărat, bisericile trec din nou în mâna ortodocșilor. Sf. Grigorie conduce mai departe Biserica Constantinopolitană și refuză să fie înscăunat, mai înainte de a fi ales aici în mod canonic. Alegerea lui canonică are loc la Sinodul al II-lea ecumenic, în 381, pe care îl prezidează după moartea lui Meletie al Antiohiei. Are însă neplăceri, din cauza punctului său de vedere asupra succesorului lui Meletie, unii episcopi din Egipt și Macedonia punând la îndoială alegerea canonică a Sf. Grigorie. De aceea, în iulie 381 își dă demisia și se retrage definitiv la Arianz, unde își va petrece ultimii ani ocupându-se cu scrisul. Moare în 389.

Viața lui și luptele pe care le-a purtat împotriva principalelor erezii ale veacului său (arianismul, pnevmatomahismul, eunomianismul – ca să cităm numai câteva dintre acestea) au

¹ A se vedea Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântări teologice: cinci cuvântări despre Dumnezeu*, trad. pr. dr. Gheorghe Tilea, Ed. Herald, București, 2022. (N. red. spec.)

lăsat o impresie profundă nu doar asupra contemporanilor săi. Întreaga lui operă scrisă este rezultatul uriașelor frământări teologice din jurul dogmei Sfintei Treimi, frământări ce fac obiectul primelor două sinoade ecumenice. Nu mă voi opri acum asupra acestor aspecte, întrucât le-am tratat pe larg în altă parte.

Pentru a încheia, mă voi folosi de un citat din biografia sa cea mai cunoscută:

„Așa de mult s-a distins Sf. Grigorie [de Nazianz] în privința pătrunderii adânci a dogmelor și a teologiei, încât, deși mulți bărbați s-au ocupat cu teologia în decursul veacurilor, și au ajuns renumiți pentru înțelepciunea lor, singur el – după Ioan evanghelistul – a primit titlul de «Teologul», și acest titlu i-a fost rezervat apoi numai lui.”

CUVÂNTĂRI
LA
PRAZNICE ÎMPĂRĂTEȘTI

NOTĂ INTRODUCTIVĂ

Cuvântările Sf. Grigorie „La praznice Împărătești” sunt în număr de cinci, dacă o numărăm aici și pe prima, cu titlul „Despre zăbavă”, rostită de Sfintele Paști, cu prilejul intrării sale în preoție. Din punct de vedere al cuprinsului, acestea tratează complet cele două probleme majore ale doctrinei creștine: teologia și iconomia.

Teologia

Dumnezeirea este veșnică. Dumnezeu este existența, ființa în sine fără început și fără sfârșit, „un ocean de existență, ce covârșește orice cugetare, cu privire la timp și la natură”. Rațiunea omenească nu va fi niciodată în stare să cunoască ce este El în sine. Singură nemărginirea i-o poate înțelege. Dumnezeu este unica natură simplă (*Omilie la naștere*, 7). Ea se concepe unic și treimic: unic, după substanță, treimic, după însușiri sau ipostaze (*La sfintele lumini*, 11). Ea este Tatăl și Fiul și Sfântul Duh, dincolo de care nu se revarsă, după cum nici nu este mărginită în fiecare dintre acestea (*La naștere*, 8). În ea, „persoanele se despart în neîmpărțire, ea fiind una în trei și cele trei una, unirea nefiind amestecare și nici despărțirea înstrăinare” (*La sfintele lumini*, 11). Există un singur Dumnezeu, Tatăl, din care sunt toate, un singur Domn, Iisus Hristos, prin care sunt toate și un singur Duh Sfânt, în care sunt toate, expresiile „din care”, „prin care” și „în care” despărțind nu naturi, ci caracterizând proprietățile

unei singure și neamestecate naturi... Tată este Tatăl și fără început, căci nu este din altul, Fiul este Fiul și nu fără început, căci este din Tatăl. Dar, dacă iei începutul de la timp, atunci și el este fără de început, căci făcătorul timpurilor nu este sub timp; Duh Sfânt cu adevărat este Duhul, care purcede din Tatăl, dar nu în felul Fiului, căci nu provine pe calea nașterii, ci pe cea a purcederii” (*La sfintele lumini*, 12). Treimea este „o unică orânduire, o unică adorare, închinare, putere, desăvârșire, sfințenie [...]. Toate câte le are Tatăl sunt și ale Fiului, în afară de «naștere». Toate câte le are Fiul sunt și ale Duhului, în afară de «naștere» [...] dumnezeirea, pe scurt, aparține unei singure dumnezeiri [...] unei singure puteri” (*La Cincizecime*, 8, 9). „Nu se cuvine să lipsim vreodată pe Tatăl de Fiul și pe Fiul de Duhul, căci atunci dumnezeirea ar fi neslăvită în cel mai mare grad” (*La Cincizecime*, 9). Cei care ar face aceasta, acela nu ar face Teologie, ci blasfemie (*La venirea Egiptenilor*, 11, MPC. XXXVI, col. 252).

Iconomia

„Iconomia cuprinde toate tainele lui Hristos, toate actele vieții Lui pământești, toate cele privitoare la venirea Lui în trup. De fapt, ea se întinde de la nașterea și până la învierea Lui, cele ce după înviere, ca de pildă însuflarea Apostolilor, fiind fapte de după Iconomie” (*La Cincizecime*, 11). Dogma iconomiei este deci legată de cea de a doua persoană a Sfintei Treimi, de Fiul lui Dumnezeu cel Întrupat, „este taina cea mare a lui Dumnezeu cu privire la noi, oamenii” (*La Sfintele lumini*, 13), și are ca efect readucerea omului la starea lui dintâi, ba chiar și mai bună – mântuirea.

a) Persoana Mântuitorului

În cuvântarea de la Nașterea sau arătarea lui Dumnezeu, se spune, în rezumat: chiar dacă ceea ce vedem în Betleem este o naștere, nu înseamnă că de aici începe existența Mântuitorului; cel care se naște aici este Fiul lui Dumnezeu, coborât din ceruri și veșnic; el exista de atunci, când, fără de maică, se născuse din Tatăl; veșnic din cel veșnic, el este mai presus de cauză și de cuvânt; se naște spre a reda omenirii fericirea; vine Dumnezeu la oameni, ca să-i aducă pe oameni la Dumnezeu, ca să-i repună în starea harică de la început, fapt echivalent cu o creație nouă.

b) Nevoia Întrupării

Căzut de la harul lui Dumnezeu, omul începe, prin veacurile în curgere, să se afunde, treptat-treptat, în păcat; Dumnezeu vrea să-și salveze opera lui cea mai de seamă și de aceea intervine, ca un pedagog, când prin sfaturi, când prin muștrări, când prin pedepse. Dar boala se tot întindea și leacurile nu aveau puterea corespunzătoare. În cele din urmă, când boala era la culme, s-a simțit nevoia unui leac mai puternic, unui ajutor mai mare, și leacul și ajutorul este însuși Cuvântul lui Dumnezeu. Începe iconomia, apare nevoia Întrupării Fiului lui Dumnezeu, care vine acum la propriul Său chip și care Se face om întru toate, afară de păcat.

Dumnezeu pășește în lume ca „prin Cel asemenea să curețe pe cel asemenea”; „vine” cu firea omenească luată asupra-și, din două firi potrivnice, una îndumnezeind, alta îndumnezeindu-Se (*La naștere*, 13). Se amestecă cele neamestecate, nu numai Dumnezeu cu nașterea, și nici numai mintea cu carnea, și nici ce este în afară de timp cu timpul, și nici numai cu măsura cel care este nemărginit, ci și nașterea

cu fecioria și necinștea cu cel mai presus de toată cinștea și nepătimitorul cu pătimirea și ceea ce este nemuritor cu ceea ce este pieritor. Adam cel vechi este acum mântuit de Adam cel nou (*La sfintele lumini*, 13). Deși întrupat, El rămâne mai departe ceea ce era: Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat. Dumnezeirea îi este mărturisită de către însuși Sfântul Duh, la Botez, când aleargă la Cel deopotrivă cu el (*La sfintele lumini*, 16). Totul s-a făcut „pentru îndreptarea și mântuirea omului, fapt pentru care este tot cuvântul și toată taina” (*La sfintele lumini*, 20).

c) *Iconomia smereniei*

Arianismul¹ ataca, în fond, toată iconomia. Acele slăbiciuni, de care vorbesc Sfintele Evanghelii, legate de firea omenească luată de Mântuitorul, îndeosebi smerenia, îi făceau pe arieni să-i respingă dumnezeirea. Sf. Grigorie cunoștea foarte bine acest punct de vedere al adversarilor și de aceea își îndreaptă într-acolo toată puterea de argumentare și apărare.

„De aceasta acuzi tu pe Dumnezeu, de binefacere? răspunde el. De aceea este El acum mic, pentru că se smerește pentru tine? pentru că a venit la oaia rătăcită păstorul cel bun, care Își pune sufletul pentru oi? Și, odată găsită, a ridicat-o pe aceeași umeri pe care Și-a ridicat și crucea, și a readus-o la viața de sus.

¹ Autorul ereziei este un preot influent pe nume Arie din Alexandria Egiptului (m. 336). Acesta învăța că Fiul lui Dumnezeu este o ființă creată a Tatălui, și nu o persoană dumnezeiască a Sfintei Treimi. Arianismul a primit anatema la primul sinod ecumenic ținut la Niceea în 325, fiind socotit erezie. În ciuda anatematizării sale, arianismul va supraviețui până la finele secolului al IV-lea. De pildă, în Constantinopol erau mai multe biserici ariene decât ortodoxe, din cauză că împărații răsăriteni de la Constanțiu până la Valens (inclusiv) au sprijinit creștinismul arian între anii 337 și 380. Meritul reconvertirii Constantinopolului la ortodoxie îi revine Sf. Grigorie Teologul și împăratului Teodosie I. (*N. red. spec.*)

CUVÂNTARE LA ARĂTAREA LUI DUMNEZEU SAU LA NAȘTEREA MÂNTUITORULUI^{1, 2}

1. Hristos Se naște, slăviți-L! Hristos din ceruri, întâmpinați-L! Hristos pe pământ, înălțați-vă!³ Cântați Domnului tot pământul!⁴ Și, ca să spun două lucruri deodată, cerurile să se veselească și pământul să se bucure⁵ pentru Cel ceresc și acum pământesc.⁶ Hristos este acum în trup! Veseliți-vă de aceasta, cu cutremur și cu bucurie; una, din pricina păcatului, alta, din pricina nădejdi. Hristos este acum din fecioară! Femeilor, faceți-vă ca fecioarele, ca să vă faceți și voi maici ale lui Hristos!⁷ Cine nu se închină acum celui care a fost de la început și cine nu mărește pe cel care se naște acum?⁸

¹ „Cuvântările la Praznicele Împărătești”, ale Sf. Grigorie Teologul, sunt legate în marea lor parte de a doua mare problemă a dogmaticii, cea a iconomiei, și au foarte mare afinitate cu cuprinsul celor „Cinci cuvântări despre Dumnezeu” și cu cel al poemelor sale dogmatice. Traducerea am făcut-o mereu sub priviri cu textul din Migne, *Patrologia Greacă*, volumul respectiv.

² A fost rostită la 25 decembrie, anul 380.

³ Am păstrat textul românesc îndătinat de prima catavasie de la Nașterea Mântuitorului.

⁴ În referire la Psalmul 95: 1: „Cântați Domnului cântare nouă, cântați Domnului tot pământul”.

⁵ *Psalmul* 95: 11.

⁶ Datorită efectului Întrupării.

⁷ O fericită digresiune; femeia creștină trebuie să fie la înălțimea virtuților Maicii Domnului, prin virtute și prin creșterea în virtute a fiilor ei.

⁸ „Înainte de timp” este numai Tatăl, însă nu sub raportul veșniciei, ci pentru rațiunea „că singur El nu provine din altul”. Mântuitorul, la rândul-I, este „fără de început”, dacă se ia începutul de atunci de când a început să curgă timpul. În timp El este numai prin ceea ce a devenit prin Întrupare.

2. Încă o dată întunericul se risipește, încă o dată lumina se înființează. Încă o dată Egiptul se pedepsește cu întuneric¹ și încă o dată Israelul este călăuzit prin stâlp de lumină!² Poporul care șade în întunericul necunoștinței³, să vadă lumina cea mare a cunoștinței!⁴ Ce a fost vechi a trecut; iată, toate sunt noi!⁵ Litera dă îndărăt, spiritul biruiește! Umbrele trec grăbite, adevărul pășește în lume. Melhisedecii sunt acum laolaltă;⁶ cel născut fără de maică, Se face acum fără tată: fără de maică după ceea ce era El mai înainte, iar fără tată după ceea ce a fost El mai pe urmă. Se răstoarnă legile firii. Trebuie să se împlinească lumea de sus. Hristos ne poruncește, să nu ne împotrivim! „Voi, neamurile toate, bateți din palme”⁷; „căci prunc ni s-a născut Fiul și ni s-a dat nouă, a cărui stăpânire stă pe umărul Lui, căci se ridică odată cu crucea și numele Lui este chemat înger al Sfatului celui Mare”⁸, adică al Tatălui. Să strige Ioan: „Gătiți calea Domnului”⁹, iar eu am să vestesc cu glas mare puterea acestei zile: Cel netrupesc se întrupează; Cuvântul ia tăria trupului; Cel nevăzut se vede; Cel nepipăit Se pipăie; Cel mai presus de trup Se începe; Fiul lui Dumnezeu Se face Fiu al omului¹⁰, Iisus Hristos ieri și azi și în veci!¹¹ Iudeii să găsească aici pricină, păgânii să batjocorească, ereticii să pălăvrăgească! Au să creadă toți,

¹ *Ieșire* 1: 21.

² *Ieșire* 13: 21: stâlpul de lumină, care a călăuzit pe Israel.

³ *Isaia* 20: 2.

⁴ Creștinismul este arătat aici ca epoca de lumini și cunoașterea Adevărului.

⁵ *II Corinteni*, 5: 17. Asupra acestei teme, Sf. Grigorie are o întreagă cuvântare intitulată „La duminica cea nouă”.

⁶ Melhisedec preînchipuiește pe Hristos.

⁷ *Psalmul* 46: 1.

⁸ *Isaia* 9: 5.

⁹ *Matei* 3: 3.

¹⁰ Sumarul planului cuvântării.

¹¹ *Evrei* 3: 3.

când Îl vor vedea înălțându-Se la cer și, dacă nu vor crede atunci, au să creadă când Îl vor vedea venind din ceruri și când va sta pe scaun de judecător.

3. Dar despre acestea am să vorbesc mai la urmă.

Praznicul nostru de azi este arătarea lui Dumnezeu sau ziua nașterii Lui, fiindcă se spune și într-un fel și în altul, punându-se două denumiri unuia și aceluiași lucru. Căci prin naștere S-a arătat Dumnezeu oamenilor, El care exista și de-a pururi exista din Cel de-a pururi, mai presus de cauză și de minte, fiindcă nu exista vreo minte mai presus de Cuvântul¹, iar acum El s-a născut pentru noi, ca astfel, Cel care ne-a dat viața, să ne dea acum și fericirea și, mai ales ca, pentru că alunecaserăm de la fericire, din cauza răutății, să ne-o redea prin întruparea Sa. Numele praznicului este deci Arătarea lui Dumnezeu, pentru aceea că S-a arătat, iar cel de naștere, pentru aceea că S-a născut.

4. Aceasta ne este prăznuirea de acum și aceasta o sărbătorim: venirea lui Hristos la oameni, ca, prin aceasta, să ne ducem noi la Dumnezeu sau ca să ne reîntoarcem la El², căci așa este mai potrivit să spunem, că, odată ce am murit prin Adam, să ne facem din nou vii în Hristos, cu El și născându-ne și răstignindu-ne și îngropându-ne și înviind. Căci trebuie să se petreacă în mine schimbarea cea bună și, așa cum din cele care erau mai fericite au venit cele triste, tot așa din cele triste au venit cele care sunt mai fericite, „căci unde s-a înmulțit păcatul, acolo a prisosit harul³ și, dacă gustarea aceea a dus la osândă, cu atât mai mult patimile lui Hristos la îndreptarea din credință!

¹ Numirea specifică a Fiului lui Dumnezeu.

² În fond, aceasta și este taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu; restaurarea, readucerea omului la Dumnezeu.

³ *Romani* 5: 20.